

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט גבוה לצדק

בג"ץ 10145/17

לפני: כבוד השופט י' עמית
כבוד השופט א' שהם
כבוד השופט ג' קרא

העותר: עו"ד אבי שינדלר

נגד

- המשיבים:
1. שרת המשפטים
 2. הוועדה לבחירת שופטים
 3. הנהלת בתי המשפט
 4. היועץ המשפטי לממשלה
 5. המועצה הארצית של לשכת עורכי הדין
 6. עו"ד אפי נווה
 7. אטיאס-נווה-כהן, משרד עורכי דין

עתירה למתן צו על תנאי

תאריך הישיבה: ו' בשבט התשע"ח (22.01.2018)

בשם העותר: עו"ד יצחק בם
בשם המשיבים 1-4: עו"ד ליאורה וייס-בנסקי
בשם המשיבים 5-7: עו"ד דוד יצחק ועו"ד מירית שלו

פסק-דין

השופט י' עמית:

1. העתירה שבפנינו נסכה על ניגוד עניינים נטען בין כהונתו המיועדת של המשיב 6 (להלן: המשיב) כחבר בוועדה לבחירת שופטים, לבין עיסוקיו כבעל משרד עורכי דין המופיעים בפני שופטים ורשמים. הסעד שנתבקש בעתירה הוא כי כהונתו של המשיב תותנה בעריכת הסדר ניגוד עניינים, באופן שימנע מהמשיב לדון במינויים ובקידומם של שופטים ורשמים בכירים אשר לפנייהם מופיעים אנשי משרדו.

העתירה הוגשה תחת הכותרת "עתירה דחופה לצו על תנאי" (אך ללא בקשת צו ביניים לצידה), לאור העובדה כי המשיב אמור להתחיל לכהן בוועדה לבחירת שופטים החל מיום 28.1.2018.

2. כפי שעולה מהעתירה, העותר הוא חבר המועצה של לשכת עורכי הדין מטעם סיעה הנמצאת באופוזיציה. ה"טריגר" להגשת העתירה – והדברים עלו גם במהלך הדיון בפנינו כאשר שאלנו את בא כוח העותר "מה יום מיומיים" – הוא הופעתו של המשיב בתוכנית "עובדה" שהוקדשה להליך מינוי שופטים. נטען כי המשיב הופיע בתכנית וסיפר למצלמה על שופט פלוני שנאמר לו כי לשכת עורכי הדין סברה כי אינו ראוי להרצות בכנסים ובימי עיון שמארגנת הלשכה. בעקבות זאת, המשיך וסיפר המשיב, חשו עורכי דין ממשרדו ביחס לא טוב מאותו שופט. משכך, פנה המשיב לנשיא בית המשפט במחוז, פרס לפניו את הבעיה וביקש כי משרדו לא ינהל תיקים בפני אותו שופט. הוסיף המשיב וסיפר כי אילולא נפתרה הבעיה בעזרתו של נשיא בית המשפט באותו מחוז, הוא היה פונה לשרת המשפטים ומבקש להעלות את הנושא בוועדה לבחירת שופטים כיוון שלדעתו ראוי להדיח שופט זה.

העותר ראה בדברים בבחינת הודאת בעל דין בדבר ניגוד עניינים מובנה של המשיב ומשרדו, אשר מונה מספר עורכי דין המופיעים בתיקי ביטוח ונזיקין בפני שופטים ורשמים בכל רחבי הארץ. העותר טען לניגוד עניינים בין תפקידו של המשיב כחבר הוועדה לבחירת שופטים לבין האינטרס האישי-כלכלי שלו כשותף במשרד עורכי דין העוסק בליטיגציה. לשיטת העותר, אל לחבר ועדה לשקול שיקולים אישיים כמו היחס של המועמד אל אנשי משרדו, או פסיקתו של המועמד בתיקים בהם המשרד מייצג. מכאן החשש שהביע העותר כי למכלול השיקולים של המשיב כחבר בוועדה למינוי שופטים, עלולים להשתרוב שיקולים אישיים הנוגעים למידת החסד ששופט פלוני או שופטת אלמונית ירעיפו על עורכי הדין ממשרדו, ודי במראית העין הכרוכה בכך.

לצד זאת העלה העותר חשש נוסף למראית עין, כי יהיו שיסברו ששופטים או רשמים בכירים מעניקים יחס מועדף לאנשי משרדו של המשיב המופיעים בפניהם. ולא רק חשש מראית עין יש כאן אלא ש"אף לגבי שופטים ורשמים בכירים מקצועיים נותר אבק של חשש שמא ידבק בהם דבר מה ממגרעות אנוש".

לאור זאת, ביקש העותר להרחיב את הכלל בדבר מניעת ניגוד עניינים ולהחילו על המשיב.

3. דין העתירה להידחות.

לא בכדי ביקש העותר להרחיב את הסדר ניגוד העניינים הקבוע בחוק, באשר המחוקק היה מודע לנושא שהעלה העותר על ראש עתירתו, וקבע הסדר ממצה לגביו. טרם אעמוד על ההסדר החקיקתי, אשרטט בפני הקורא את המסגרת הנורמטיבית הצריכה לענייננו ואשר נעה בין שלוש הוראות חוק רלבנטיות.

4. אפתח בסעיף 4(א) לחוק-יסוד: השפיטה, אשר קובע כי "שופט יתמנה בידי נשיא המדינה לפי בחירה של ועדה לבחירת שופטים". הרכב הוועדה קבוע בסעיף 4ב לחוק היסוד:

"הוועדה תהיה של תשעה חברים, שהם נשיא בית המשפט העליון, שני שופטים אחרים של בית המשפט העליון שיבחר חבר שופטיו, שר המשפטים ושר אחר שתקבע הממשלה, שני חברי הכנסת שתבחר הכנסת ושני נציגים של לשכת עורכי הדין שתבחר המועצה הארצית של הלשכה; שר המשפטים יהיה יושב ראש הוועדה".

לא בכדי נקבע כי בוועדה יכהנו שני חברי לשכת עורכי הדין. הנחת המחוקק הייתה, כי עורכי הדין יביאו לוועדה את ניסיונם ואת היכרותם עם השופטים מהצד השני של הדוכן, כמי שמופיעים בבתי המשפט ויכולים להתרשם ישירות מהשופט כנציגי "הצרכן" של מערכת השיפוט. המחוקק סבר כי ראוי שבוועדה לבחירת שופטים יהיה רוב מקצועי ולא רוב פוליטי, על מנת להבטיח את רמת השפיטה ולמנוע הכנסת שיקולים שאינם מקצועיים. כך היה מאז ומעולם, וחמשת חברי הוועדה המקצועיים שיתפו פעולה, גם אם לא תמיד הסכימו ביניהם על מועמד זה או אחר, והכל על מנת להבטיח כי השופטים הטובים והאיכותיים ביותר ייבחרו או יקודמו.

במאמר מוסגר: יהיו מי שיטענו כי בשנים האחרונות הופרה התכלית שבבסיס הרכב הוועדה כפי שנקבע בחוק יסוד השפיטה. כך חלילה עלול הצופה באותה תכנית "עובדה" להתרשם. מכל מקום, אנו מעמידים בחזקתם את המשיב ואת כל חברי הוועדה מטעם לשכת עורכי הדין בהווה ובעתיד, כי יהיו מונחים רק משיקולים מקצועיים טהורים, וכי מינוי של שופט "נעשה וייעשה על-סמך כישורים ועבודה קשה, ולא על סמך ריצת רגליים במחוזות אחרים מחוץ למערכת" (פסק דיני בבג"ץ 6022/17 התנועה למשילות ודמוקרטיה נ' נשיאת בית משפט עליון, בפסקה 16 (2.10.2017)).

ואם הזכרנו את חוק-יסוד: השפיטה, אזכיר גם את סעיף 23 לחוק היסוד, המורה כי ייקבעו הוראות בחוק בעניין "דרכי הבחירה של חברי הועדה לבחירת שופטים ומשך כהונתם".

5. הקודקוד השני של המשולש הנורמטיבי נמצא בסעיף 6 לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד-1984 (להלן: חוק בתי המשפט) הקובע הוראות בדבר מינוי חברים לוועדה לבחירת שופטים:

"הועדה לבחירת שופטים

6. הוראות אלה יחולו לענין הועדה לבחירת שופטים שלפי סעיף 4 לחוק-יסוד: השפיטה (להלן - הועדה):

- (1) הכנסת תבחר בבחירה חשאית את שני חברי הכנסת שיכהנו כחברי הועדה; הם יכהנו כל עוד הם חברי הכנסת, ואם תמה כהונת הכנסת - עד שהכנסת החדשה תבחר חברים אחרים במקומם והכל בכפוף להוראות חוק הכנסת, התשנ"ד-1994;
- (2) המועצה הארצית של לשכת עורכי הדין תבחר את נציגיה בבחירה חשאית; הם יכהנו תקופה של שלוש שנים;
- (3) שני שופטי בית המשפט העליון יכהנו תקופה של שלוש שנים;
- (3א) לפחות אחד מנציגי שופטי בית המשפט העליון בוועדה, לפחות אחד מנציגי הממשלה בוועדה, לפחות אחד מנציגי הכנסת בוועדה ולפחות אחד מנציגי לשכת עורכי הדין בוועדה יהיו נשים;
- (4) הרכב הועדה יפורסם ברשומות"

משהזכרנו את סעיף 6 לחוק בתי המשפט אפנה גם לסעיף 6א לחוק הקובע כי "חבר הועדה יצביע על פי שיקול דעתו, ולא יהיה מחויב להחלטות הגוף שמטעמו הוא חבר בוועדה".

5. הקודקוד השלישי של המשולש הנורמטיבי, והוא מוקד דיונו, קבוע בסעיף 53א לחוק לשכת עורכי הדין, תשכ"א-1961 (להלן: חוק לשכת עורכי הדין):

"סייג לייצוג בשל חברות בוועדת מינויים

53א. עורך דין שהוא חבר בוועדה לבחירת שופטים, בוועדה למינוי חברי בית דין דתי או בוועדה לבחירת רשמי הוצאה לפועל לא ייצג צד בבית משפט, בבית דין דתי, בבית דין לעבודה או בלשכת הוצאה לפועל שהשופטים, הדיינים או רשמי ההוצאה לפועל המכהנים בו נבחרים או מתמנים על יסוד המלצת הועדה שבה הוא מכהן, כל עוד הוא חבר באותה ועדה; הוראה זו לא תחול

על ייצוג צד בבית המשפט העליון, בבית דין דתי לערעורים או בבית הדין הארצי לעבודה".

סעיף זה נוסף אך בשנת 1995 בתיקון מס' 24 לחוק לשכת עורכי הדין, והוא משקף את הגבול שהציב המחוקק לחשש מפני ניגוד עניינים. מפרוטוקול הדיון בוועדת חוקה חוק ומשפט מיום 13.3.1995 נמצאנו למדים אודות הדיון שהתקיים לגבי הסדר חקיקתי זה, ומחילופי הדברים עולה כי ההסדר בסעיף 53א לחוק עוצב כשהמחוקק מודע לכך שאנשי משרדם של עורכי הדין החברים בוועדה, מופיעים בפני שופטים ורשמים שהוועדה דנה במועמדותם. המחוקק קבע אפוא הסדר ממצה אשר מטיל מגבלה של ייצוג על עורך הדין חבר הוועדה, מבלי להרחיב מגבלה זו גם על עורכי הדין האחרים במשרדו.

הסדר זה היה נהוג ומקובל מאז תיקונו ועד עצם היום הזה, מבלי שהועלתה כלפיו טענה כלשהי. חברותם של חברי לשכת עורכי הדין שכיהנו בעבר בוועדה – הן ראשי לשכת עורכי הדין לשעבר והן חברים אחרים בוועדה – לא מנעה משותפיהם ומעורכי הדין השכירים במשרדם להופיע בפני שופטים ורשמים. בהינתן עובדה זו, הרי שהעותר תקף לא רק חוק מפורש ובקש להרחיבו מעבר למידותיו, אלא גם פרקטיקה קיימת שהגיונה בצידה, אשר משקפת איזון שערך המחוקק בין האינטרסים הנוגדים. גם אם קיים מתח מובנה הכרוך בחברות נציגות לשכת עורכי הדין בוועדה לבחירת שופטים, הרי שהדרך המוצעת על ידי העותר עלולה לגרום לכך שעורכי דין יימנעו מלהציע עצמם כחברים בוועדה לבחירת שופטים, מחשש שהדבר יפגע אנושות במשרדם ובמשלח ידם. למצער, קיים חשש כי לשכת עורכי הדין לא תשמיע קולה בחלק משמעותי מדיוני הוועדה.

6. לא למותר לציין, כי ככל שקיים חשש קונקרטי לניגוד עניינים, הרי שהתשובה לכך ניתנה על ידי המחוקק ונוגעת לשני צידי הדוכן: מצד השופט – סעיף 77א לחוק בתי המשפט אוסר על שופט לשבת בדין בנסיבות שיש בהן כדי ליצור חשש ממשי למשוא פנים בניהול המשפט; מצד עורך הדין – סעיף 53ב לחוק לשכת עורכי הדין קובע כי עורך דין לא יקבל על עצמו לייצג צד בהליך כאשר קבלת הייצוג תביא לפסלות השופט.

7. אין חולק על חשיבות העיקרון והכלל של ניגוד עניינים. אך יש להישמר גם שלא למתוח כלל זה מעבר למידתו, אחרת אין לדבר סוף. את כלל ניגוד העניינים יש ליישם בצורה זהירה ואחראית (השוו ע"א 6983/94 פחימה נ' פרץ, פ"ד נא(5) 829, 835

(1998), מאחר שיישום קיצוני וקנאי של הכלל עלול לפגוע ולסכל מן היסוד את תכלית הפעולה המינהלית או את תכלית החוק:

”עם כל חשיבותו של הכלל האוסר על ניגוד עניינים בפעילותו של הגוף המינהלי, המדובר הוא בעקרון שיש להגשימו עד לקצה גבול האפשר אך בלא לפגוע בתכליותיה של הפעולה המינהלית ובאפשרות המעשית להגשימה. החלתו צריכה להשתלב במסגרת המערך המינהלי, בלא לפגוע בבסיסו ובמטרותיו. נדרש, אפוא, להחיל את עקרון האיסור על ניגוד עניינים, ככל הניתן, בלא לפגוע במטרה העיקרית שלשמה נועדה, ומתבצעת הפעולה המינהלית. אולם לעולם, נדרש לצמצם את ניגוד העניינים הבלתי נמנע עד לגבולות המינימום האפשרי, ולא לאפשר את צמיחתו ל'גידול פרא'” (בג”ץ 3346/09 פורום משפטי למען ארץ ישראל נ’ שר החינוך, בפסקה 27 (26.4.2009)).

8. משהזכרנו את השופט בצד השני של הדוכן, אחזור לנימוקי העתירה, שם הביע העותר חשש לא רק למראית עין, אלא שמא גם חשש אמיתי כי שופט או רשם בכיר המעוניין בקידום יטה משפט על מנת לשאת חן בעיני המשיב או מי מאנשי משרדו.

דומה כי העותר חוטא באי הכרה של הדנ”א השיפוטי, וחוטא אף ליושרתם של עורכי הדין. אכן, שופט הוא בן אדם ולא מלאך. אך על כס השיפוט, השופט לומד כיצד “לנטרל” רעשים חיצוניים כמו מידת החיבה או חוסר החיבה שהוא רוחש לעורך דין פלוני או אלמוני. נער הייתי אך טרם זקנתי על כס השיפוט, ומניסיוני למדתי כי עורכי הדין מעריכים את השופט המקצועי שהשיקולים הענייניים והמשפטיים נגד עיניו. לכן, דווקא שופט שיבקש לשאת חן וחסד בעיני עורך דין זה או אחר, משיקולים זרים, לא יזכה להערכתו של אותו עורך דין.

מכל מקום, ככל שאני נדרש לצד השופט, אין לי אלא לצטט את דבריה הנוקבים של הנשיאה נאור באחד המקרים בהם נתבקשה פסילתה של שופטת מן הטעם שהיא מועמדת לכהונת שופטת בבית המשפט המחוזי, והצד השני הוא עורך דין במשרדו של המשיב ו”ידוע לשופטת כי לעורך-דין נווה יש כוח להשפיע על נציגי לשכת עורכי הדין בוועדה למינוי שופטים”. וכך נאמר בהחלטתה של הנשיאה נאור:

”פסילת השופטת משום שהיא מועמדת לכהונה בבית המשפט המחוזי, ובקרב הוועדה לבחירת שופטים יושבים חברי לשכת עורכי הדין שהם, לפי הטענה, אנשי 'מחנהו' של עורך הדין נווה שמשרדו מייצג את המשיבים, היא צעד מרחיק לכת, שאין לו כל הצדקה

והוא בגדר הבעת אי אמון במערכת השפיטה (השוו: ע"א 6064/14 עואד נ' עאבד (16.11.2014)). עורך הדין נווה אינו חבר בוועדה לבחירת שופטים. יש בבקשה כדי להטיל דופי, ללא סיבה וללא הצדקה, בחברי הוועדה מטעם לשכת עורכי הדין ובשופטת כאחת. המחשבה שחברי הוועדה לבחירת שופטים יצביעו בעד שופט פלוני משום שהחלטותיו הן 'לטובת' המתדיין המיוצג על ידי משרדו של עורך דין נווה, היא מחשבה המייחסת לשניים שיקולים זרים ולא עניינים. חברי הוועדה אינם מריונטות המופעלות על ידי עורך-דין כלשהו גם אם הם נמנו על 'מחנהו'. עורך-דין הנבחר לכהונת חבר בוועדה לבחירת שופטים חייב להתרחק מכל 'מחנאות' ולשקול אך ורק מי הם המתאימים ביותר לשיפוט במערכת השפיטה" (ע"א 2132/15 רימי להגנת הצומח והסביבה נ' דן, בפסקה 9 (28.4.2015)).

בדברים נכוחים אלה, הנוגעים לדנ"א השיפוטי, אין לנו אלא לדחות את החשש שהביע העותר.

9. סוף דבר, שלא מצאנו להרחיב את המגבלה הקבועה בסעיף 53א לחוק לשכת עורכי הדין כפי שהוצע על ידי העותר. משכך, איננו נדרשים לטענות אחרות שהועלו על ידי המשיבים, כמו שיהוי ופגיעה בחופש העיסוק של השותפים ועורכי הדין האחרים במשרדו של המשיב.

אשר על כן, העתירה נדחית.

אין צו להוצאות.

ניתן היום, ז' בשבט התשע"ח (23.1.2018).

שופט

שופט

שופט